

Recuzarea judecătorului constituțional în dreptul comparat

Recuzarea judecătorului constituțional în dreptul comparat

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, imparțialitatea denotă, în mod normal, lipsa prejudecății sau a părtinirii, iar existența sau absența acesteia se poate verifica în mai multe moduri. Pentru buna aplicare a articolului 6 § 1 din Convenție, existența imparțialității se stabilește pe baza unui **test subiectiv**, în cadrul căruia se analizează convingerile personale și comportamentul unui judecător – cu alte cuvinte, dacă judecătorul a dat dovadă de prejudecăți personale sau de părtinire într-o cauză; de asemenea, **testul obiectiv** verifică dacă instanța și, între alte aspecte, compunerea acesteia, prezintă suficiente garanții pentru eliminarea oricărei îndoieli legitime în legătură cu imparțialitatea acesteia (*Micallef v. Malta* [MC], 15 octombrie 2009, § 93). Exigențele în discuție sunt valabile și în cazul judecătorilor constituționali (a se vedea *Švarc și Kavnik v. Slovenia*, 8 februarie 2007, § 37).

Pentru a face imposibilă participarea judecătorului Curții Constituționale recuzat la examinarea acestor sesizări este necesară îndeplinirea unor condiții. În particular, este necesar să se constate că există o legătură strânsă între sesizările examinate și litigiile la care a participat judecătorul recuzat. Este vorba de participarea succesivă a judecătorului într-un singur set de proceduri.

Aplicând testul subiectiv, care verifică dacă judecătorul a dat dovadă de prejudecăți personale sau de părtinire în cauza pe care o examinează, trebuie să se constate dacă autorul cererii de recuzare a prezentat vreo probă pentru a răsturna prezumția de imparțialitate a judecătorului.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

În cauza [*Otegi Mondragon și alții v. Spania*](#) (4184/15, decizia din 3 noiembrie 2015), reclamantul a susținut în fața Curții Europene că nu a beneficiat de garanțiile unui tribunal imparțial așa cum o cere articolul 6 § 1 din Convenție, deoarece judecătorul Curții Constituționale care a participat la judecarea cauzei sale fusese afiliat politic la un partid. Cu privire la acest aspect, Curtea Europeană a reținut că judecătorul constituțional a fost membru de partid până la depunerea recursului constituțional de către reclamant. De asemenea, legislația statului respectiv nu le interzicea judecătorilor Curții Constituționale să fie membri ai vreunui partid politic, cu excepția funcțiilor de conducere din cadrul partidelor politice. Judecătorul constituțional nu a deținut vreo funcție de conducere în partid. Curtea a considerat că temerea reclamantilor cu privire la lipsa de imparțialitate a judecătorului din cauza apartenenței anterioare la un partid politic nu poate fi considerată justificată în mod obiectiv.

În fine, Curtea Europeană a notat că simplul fapt că judecătorul constituțional a fost membru de partid nu este suficient pentru a pune la îndoială imparțialitatea sa (§§ 25 și 27).

În cauza [*Thiam v. Franța*](#) (80018/12, Hotărârea din 18.10.2018), Curtea a stabilit cu privire la independența instanței din perspectiva competenței Președintelui de a numi judecătorii în funcție, că simpla numire în funcție a judecătorilor de către un membru al executivului nu crea, în sine, o dependență, dacă, odată numiți, acești judecători nu erau supuși presiunilor sau instrucțiunilor în exercitarea funcției lor judiciare.

Faptul că Președintele semnează decretele de numire în funcție a noilor judecători, de promovare sau de numire a acestora într-un post nou marchează încheierea formală a procesului

de luare a deciziilor și nu implică, ca atare, subminarea independenței celor interesați. Mai mult, exercițiul colegial al competențelor CSM de a „propune” și de a emite o „opinie” oferea o garanție esențială împotriva riscului presiunilor asupra judecătorilor din partea executivului. De altfel, aceasta era și poziția Comisiei de la Veneția.

Participarea, ca reclamant în cadrul unor proceduri, a unei figuri publice care juca un rol instituțional în evoluția carierei judecătorilor era aptă să creeze o îndoială legitimă privind independența și imparțialitatea celor din urmă. Totuși, în această cauză, nu existase niciun motiv să se conchidă că tribunalele chemate să decidă în cazul reclamantului nu erau unele independente în sensul articolului 6 § 1 din Convenție.

În cauza [Pastörs v. Germania](#) (55225/14, Hotărârea din 3.10.2019), Curtea nu a constatat, cu referire la articolul 6 § 1, nicio încălcare în situația în care doi judecători erau căsătoriți și au administrat cazul reclamantului în diferite grade de jurisdicție.

Cu privire la procedura de asigurare a imparțialității, Curtea de Apel a decis, cu participarea judecătorului căruia i se reproșa părtinirea, atât cu privire la plângerea reclamantului referitoare la existența unei părtiniri, cât și cu privire la recursul său. Abordarea prestabilită în baza dreptului național era ca plângerea privind existența unei părtiniri să fi fost soluționată fără participarea judecătorului. Totuși, dreptul național prevedea o excepție. Deși nu ținea de competența Curții să interpreteze dreptul național, era dificil de înțeles cum plângerea reclamantului privind existența unei părtiniri putea fi considerată „complet nepotrivită”, așa cum o cerea excepția. Plângerea reclamantului privind existența unei părtiniri nu putea fi considerată abuzivă sau irelevantă, de vreme ce putea exista o aparență a lipsei de imparțialitate. Participarea judecătorului la hotărârea privind plângerea referitoare la existența unei părtiniri împotriva sa nu a ajutat la disiparea dubiilor existente.

În fine, reclamantul nu a oferit argumente concrete privind caracterul părtinitor al soluției unui judecător profesionist – căsătorit cu un alt judecător profesionist – atunci când se pronunță în același caz, într-un grad diferit de jurisdicție care nu presupunea controlul hotărârii soțului. Curtea de Apel a oferit argumente suficiente ca răspuns la susținerile reclamantului. Participarea judecătorului la hotărârea privind acuzația de părtinire care i-a fost adusă a fost remediată prin evaluarea ulterioară, pe fond, a plângerii privind existența unei părtiniri, cu privire la care reclamantul a avansat același motiv, de către un complet separat de judecători din cadrul aceleiași instanțe. Nu au existat dubii justificate în mod obiectiv privind imparțialitatea Curții de Apel.

În cauza [Alexandru Marian Iancu v. România](#) (60858/15, Hotărârea din 4.2.2020), Curtea a constatat lipsa încălcării articolului 6 § 1 în situația aceluiași judecător care a făcut parte din două complete de apel în ambele seturi de proceduri conexe împotriva reclamantului.

În fapt, au fost inițiate două seturi de proceduri penale împotriva reclamantului, în privința mai multor infracțiuni cu caracter financiar, toate comise în aceeași perioadă. În timpul desfășurării celui de-al doilea set de proceduri, dosarul din primul caz a fost conexas cu cel din al doilea caz, de vreme ce existau probe comune pentru ambele cazuri. Reclamantul a fost condamnat în ambele seturi. Condamnările sale au fost menținute în apel de un complet de doi judecători. Unul dintre judecători a făcut parte din ambele complete.

În drept, Curtea nu a fost convinsă de existența probelor că judecătorul (sau celălalt membru al completului) au fost părținitori, în cazul reclamantului, în contextul celui de-al doilea set de proceduri penale. Prin urmare, cazul a trebuit examinat din perspectiva testului imparțialității obiective și a analizat, în mod special, dacă dubiile reclamantului, care decurgeau din situația precisă, trebuiau considerate ca fiind justificate în mod obiectiv, în circumstanțele cazului.

În acest context, dincolo de presupusa similaritate dintre cele două seturi de proceduri, comportamentul judecătorului în primul set și în cel de-al doilea set al procedurilor nu a justificat în mod obiectiv temerile reclamantului privind imparțialitatea sa. Mai mult, atunci când a respins cererea de abținere, Curtea de Apel a oferit motive suficiente și relevante în decizia sa, care erau compatibile cu jurisprudența Curții. Îndoielile reclamantului privind imparțialitatea judecătorului care a prezidat completul de judecată care i-a examinat cazul nu puteau fi considerate justificate în mod obiectiv.

În cauza [Mežnarić v. Croatia](#) (71615/01, Hotărârea din 15.7.2005), Curtea a constatat încălcarea articolului 6 § 1 în situația examinării unei sesizări de neconstituționalitate de un judecător care a activat anterior în calitate de consilier juridic al oponentilor reclamantului în cadrul procedurilor principale.

Unul din judecătorii care făceau parte din completul Curții Constituționale care a pronunțat decizia curții a activat pentru scurt timp în calitate de consilier juridic al reclamanților, la etapele de început ale procedurilor. Fiica sa, care a preluat dosarele juridice ale tatălui, l-a înlocuit în calitate de consilier juridic al reclamantului.

În drept, cu privire la testul imparțialității subiective, nu a existat nimic care să demonstreze vreo prejudecată personală din partea judecătorului care i-a reprezentat pe oponentii reclamantului la o etapă de început. Analizând dacă existau motive legitime pentru a se presupune că lipsa de imparțialitate a fost justificată în mod obiectiv, era necesar să se reamintească faptul că un judecător care a acționat în capacități diferite în cadrul aceluiași caz putea compromite, în anumite circumstanțe, imparțialitatea tribunalului. Implicarea anterioară imputată a judecătorului în acest caz a fost una minoră și distantă, de vreme ce i-a reprezentat pe oponentii reclamantului doar două luni și aproape cu nouă ani înaintea pronunțării deciziei Curții Constituționale. Totuși, acesta a avut un rol dublu în acest caz: în primul rând, în calitate de avocat al reclamanților din cadrul procedurilor principale și, ulterior, de judecător al constituționalității sesizării reclamantului. Consolidat de implicarea fiicei sale în calitate de consilier juridic al reclamanților, acest rol dublu în cadrul unui singur set de proceduri a creat o situație care era aptă să ridice dubii legitime privind imparțialitatea judecătorului.

Legislațiile altor state în materia recuzării judecătorului constituțional

I. România, din [Legea privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale](#)

Articolul 55

Curtea Constituțională, legal sesizată, procedează la examinarea constituționalității, nefiind aplicabile dispozițiile Codului de procedură civilă referitoare la suspendarea, întreruperea sau stingerea procesului și nici cele privind recuzarea judecătorilor.

II. Letonia, din [Legea cu privire la Curtea Constituțională a Letoniei](#)

Articolul 25

[...]

(5) Recuzarea judecătorilor Curții Constituționale nu poate fi cerută.

III. Belgia, din [Legea cu privire la Curtea Constituțională a Belgiei](#)

Articolul 101

Judecătorii Curții pot fi recuzați în temeiurile prevăzute de articolele [828 și 830 din Codul Judiciar](#). Faptul că judecătorul Curții a participat la adoptarea unei legi, a unui decret sau a unui regulament la care face referire articolul 134 din Constituție care este obiectul unei sesizări nu reprezintă un temei de recuzare. Orice judecător al Curții care cunoaște despre o cauză de recuzare în privința sa este ținut să o declare Curții care decide dacă acesta trebuie să se abțină.

IV. Ungaria, din [Regulamentul de procedură a Curții Constituționale a Ungariei](#)

Articolul 50

[...]

2. În baza articolului 62 din Legea cu privire la Curtea Constituțională a Ungariei, recuzarea de la examinarea unui caz poate fi inițiată de către judecătorul afectat, un alt judecător al Curții Constituționale sau de către petiționar.

3. În baza articolului 62, se consideră legătură directă și personală care justifică parțialitatea legată de obiectul cauzei:

a) interesul direct față de rezultatul examinării care afectează judecătorul Curții Constituționale sau relația sa apropiată, în special în privința poziției sale juridice, financiare sau sociale;

b) participarea personală în pregătirea, elaborarea sau înaintarea legii supuse examinării de către Curte. Astfel recuzarea se referă la cei care, până a fi membru al Curții Constituționale, au activat în calitate de:

ba) Deputat, președinte al unei comisii care a înaintat o propunere de lege sau de amendament sau, în cazul propunerii de către Guvern, în calitate de ministru care a înaintat propunerea în discuție;

bb) Deputat, președinte al unei comisii care a înaintat o propunere de modificare sau o propunere de modificare legată de un proiect independent aflat în examinare de către Parlament, în cazul în care propunerea a fost acceptată, iar prevederea în discuție este obiectul examinării de către Curtea Constituțională;

bc) În cazul emiterii unui decret guvernamental sau ministerial, ministru responsabil pentru obiectul decretului, și în cazul emiterii unui decret de către șeful unui organ de reglementare independent, șef al organului de reglementare independent la momentul emiterii decretului.

[...]

Din [Legea cu privire la Curtea Constituțională a Ungariei](#)

Articolul 62

(1) Membrul Curții Constituționale care este rudă a petiționarului sau a reprezentantului acestuia, sau care a participat la procedurile judiciare supuse controlului fie în calitate de parte, fie în orice alt mod, nu poate participa la examinarea sesizării în calitate de judecător la pronunțarea unei decizii judecătorești.

(2) Membrul Curții Constituționale care este implicat direct și personal în chestiunea examinată și, ca urmare, de la care nu se poate aștepta o decizie imparțială și obiectivă asupra cauzei, nu poate participa la examinarea sesizării.

[...]

V. Slovenia, din [Legea cu privire la Curtea Constituțională a Sloveniei](#)

Articolul 31

1. La examinarea unui caz, Curtea Constituțională poate recuza un judecător constituțional prin aplicarea, *mutatis mutandis*, a temeiurilor pentru recuzare în procedurile judiciare.
2. Nu pot fi considerate temeiuri pentru recuzare următoarele:
 - Participarea la proceduri legislative sau la adoptarea altor regulamente contestate sau acte generale emise pentru exercitarea autorității publice până a fi ales în calitate de judecător al Curții Constituționale;
 - Exprimarea unei opinii în calitate de expert asupra unei probleme juridice care poate fi semnificativă pentru proceduri.

VI. Lituania, din [Legea cu privire la Curtea Constituțională a Lituaniei](#)

Articolul 48

Un judecător al Curții Constituționale se poate recuza sau poate fi recuzat de la examinarea unei cauze dacă:

- 1) Acesta este ruda uneia dintre persoanele care participă la cauză și dacă sunt examinate întrebări de caracter personal;
- 2) A declarat public cum ar trebui soluționată de către Curte cauza supusă examinării;

- 3) Alte circumstanțe care generează dubii rezonabile privind imparțialitatea judecătorului.

VII. Germania, [Legea cu privire la Curtea Constituțională federală](#)

§ 18.

(1) Judecătorul Curții Constituționale Federale este exclus de la exercitarea funcțiilor sale de judecător

1. atunci când este parte la cauză, este sau a fost căsătorit cu o parte, este sau a fost într-un parteneriat civil cu o parte, este o rudă de sânge sau de căsătorie pe linie directă până la al treilea grad sau de căsătorie până la al doilea grad pe linie colaterală sau

2. atunci când a fost deja implicat în aceeași cauză dată fiind funcția sau profesia sa.

(2) Judecătorul care are un interes în rezultatul procedurilor dată fiind starea sa matrimonială, profesia, originea, apartenența la un partid politic sau un motiv de ordin general similar nu poate participa la soluționarea cauzei.

(3) Implicarea în sensul alineatului (1) pct. 2 nu include

1. participarea la procedura legislativă,

2. exprimarea unei opinii științifice vizând o chestiune de drept susceptibilă să fie importantă pentru decurgerea procedurii.

VIII. Ucraina, din [Regulamentul Curții Constituționale a Ucrainei](#)

Articolul 44

1. Judecătorul Curții Constituționale poate să nu participe la pregătirea, examinarea și pronunțarea deciziei sau să exercite alte atribuții asupra chestiunilor în legătură cu care acesta are un potențial conflict de interes.

2. Conflictul de interes este contradicția între interesul privat al judecătorului și împuternicirile sale, care afectează obiectivitatea sau imparțialitatea procesului de examinare sau exercitarea/neexercitarea acțiunilor pentru realizarea acestor împuterniciri.

3. Recuzarea (auto-recuzarea) va fi aplicată, în special, dacă:

- Judecătorul are vreun interes, direct sau indirect, la soluționarea unui caz;

- Judecătorul este un membru de familie sau o rudă apropiată a persoanelor care participă la caz;

- Existența oricărei alte circumstanțe care generează dubii privind obiectivitatea și imparțialitatea judecătorului.

[...]

IX. Franța, din [Regulamentul intern cu privire la procedura urmărită în fața Consiliului Constituțional pentru chestiuni de constituționalitate prioritare](#)

Articolul 4

Membrul Consiliului Constituțional care consideră că trebuie să se abțină de la examinarea îl informează pe Președinte.

O parte sau reprezentantul ei poate cere recuzarea unui membru al Consiliului Constituțional printr-un înscris motivat, cu anexarea materialelor justificative. Cererea este admisibilă doar dacă aceasta este înregistrată la Secretariatul General al Consiliului Constituțional până la data fixată pentru recepționarea primelor observații.

[...]

Faptul că un membru al Consiliului Constituțional a participat la elaborarea dispoziției legislative care este obiectul controlului constituționalității nu constituie în sine un temei de recuzare.

Jurisprudența constituțională străină

Hotărârea Tribunalului federal din Elveția, din 14-05-2018 cu privire la „Prietenia” pe Facebook ca motiv de recuzare

„Legăturile de prietenie sau o intimitate pot crea o aparență obiectivă de părtinire cu condiția ca acestea să fie de o anumită intensitate. Pentru relațiile de prietenie, este necesară o anumită apropiere care să depășească simplul fapt de a se cunoaște sau o familiaritate. „Prietenia” pe Facebook nu echivalează cu o prietenie în sens tradițional. Pentru a deveni „prieten” pe această rețea socială, nu este absolut necesar să existe un sentiment reciproc de afecțiune sau de simpatie. Desigur, cercul de „prietenii” de pe Facebook include, în principiu, apropiați cu care avem relații curente în viața reală, dar poate include și persoane pe care le-am califica doar ca simpli cunoscuți sau persoane cu care nu împărtășim decât un interes comun pentru un domeniu particular și numai pe rețeaua socială. Conform studiilor recente, listele de prietenii de peste 150 includ necunoscuți sau cunoștințe cu care nu se face, de fapt, niciun contact. Prin urmare, în absența altor elemente, simplul fapt de a fi „prieten” pe Facebook nu conduce la concluzia existenței unei relații de prietenie capabile să stabilească o aparență de prevenire. Aceasta nu poate fi decât un indiciu între multe altele care, în ansamblu, pot justifica recuzarea. Deoarece astfel de circumstanțe suplimentare lipseau în cazul concret, Tribunalul Federal din Elveția a conchis că nu există niciun motiv pentru a accepta existența unei aparențe de prevenire din partea președintelui Autorității (APEA).”